

တိုင်းရင်းငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ် မျိုးသုဉ်းမပျောက်ကွယ်ရေး ဝိုင်းဝန်းထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ပေး

မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ငါးမျိုးပြုန်းတီးမှု

မြန်မာနိုင်ငံသည် မြေပေါ်မြေအောက်သဘာဝသယံဇာတပေါများကြွယ်ဝသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်သည့် အားလျော်စွာ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးလုပ်ငန်းများကို အဓိကထားလုပ်ကိုင်လျက်ရှိပြီး မြန်မာ နိုင်ငံနေရာအနှံ့အပြား နေရာဒေသအသီးသီးရှိ စိုက်ပျိုးမြေများ၌ သီးနှံစိုက်ပျိုးခြင်း၊ မြစ်ချောင်းအင်း အိုင်များအနီးနေထိုင်သူများမှ ရေလုပ်ငန်းဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုနေထိုင်လျက်ရှိကြပါသည်။ သဘာဝသယံဇာတများ မည်မျှပင်ပေါကြွယ်ဝစေကာမူ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေရန် ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်နိုင်မှသာလျှင် ရေရှည်ထုတ်ယူသုံးစွဲနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

နည်းပညာတိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာသည်နှင့်အမျှ မွေးမြူရေးလုပ်ငန်းနှင့်ဆက်စပ်လုပ်ကိုင်သည့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းတို့တွင် ဓာတုဓာတ်မြေဩဇာနှင့်ပိုးသတ်ဆေးသုံးစွဲမှုများပြားလာခြင်း၊ တိုးတက် ပြောင်းလဲလာသည့် ငါးမွေးမြူရေးနည်းစနစ်များနှင့်လိုက်လျောညီထွေဖြစ်စေရန် ထုတ်လုပ်သည့် ငါးအစာများတွင် ဓာတုဆေးဝါးများအသုံးပြုလာခြင်းတို့ကြောင့် သဘာဝမြေဆီလွှာများပျက်စီး လာခြင်း၊ ရေဩဇာကျဆင်းလာခြင်းနှင့် ငါးဖမ်းဆီးရာတွင် ခေတ်မီငါးဖမ်းကိရိယာများနှင့် တရား မဝင်ငါးဖမ်းဆီးကိရိယာများအသုံးပြုခြင်းတို့ကြောင့် ငါးမျိုးပြုန်းတီးလာခြင်းတို့ကိုလည်း တစ်ပြိုင် နက်တည်း ကြုံတွေ့လာကြရပါသည်။

သုတေသနပညာရှင်များက ရေသယံဇာတထိန်းသိမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်၍ သုတေသနလုပ်ငန်း များစွာဆောင်ရွက်ပြီး နည်းလမ်းမျိုးစုံဖြင့် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များချမှတ် ဆောင်ရွက်သော်လည်း မွေးမြူထုတ်လုပ်သုံးစွဲသူများအကြား သယံဇာတထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်း စဉ်များအား ထိရောက်သော အသိပညာမြှင့်တင်ပေးနိုင်မှုကွာခြားချက်ကြောင့် အပင်နှင့်သတ္တဝါ မျိုးစိတ်များ၏ ဒေသမျိုးရင်းများရှားပါးလာခြင်း၊ ပြည်တွင်းစားသုံးမှုလိုအပ်ချက်မြင့်မားလာခြင်း၊ ပြည်ပမှမျိုးစိတ်အသစ်များတင်သွင်းလာ၍ ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များနှင့်မျိုးစပ်ပြီး ကပြားမျိုးစိတ်များ ဖြစ်သွားခြင်း၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များကို တရားမဝင်ဖမ်းဆီးရောင်းချခြင်း စသည့်အမျိုးမျိုးသော အကြောင်းများကြောင့် အချို့မျိုးစိတ်များမှာရှားပါးလာပြီး မျိုးသုဉ်းမည့် အန္တရာယ်နှင့်ရင်ဆိုင်လာ ကြရပါသည်။

အင်းလေးကန်နှင့် ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်

အင်းလေးကန်နှင့်ပတ်ဝန်းကျင်ရေပြင်များတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများဖြစ်သည့် ဆောင်းခိုငှက်များ၊ ရှားပါးငှက်မျိုးစိတ်များ၊ ဒေသတိုင်းရင်းငါးမျိုးစိတ်များဖြင့် ဂေဟစနစ်ပြည့်စုံစွာ တည်ရှိပါသည်။ ငါးကြင်းအုပ်စုဝင် ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်မှာ ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ အမျိုးမျိုးသော ရေပြင်များတွင် နေထိုင်ကျက်စားသည့် ငါးမျိုးစိတ်ဖြစ်ပြီး သံလွင်မြစ်ဝှမ်းနှင့်မဲခေါင်မြစ်ဝှမ်းတို့တွင်လည်း နေထိုင် ကျက်စားပါသည်။ အင်းသားတိုင်းရင်းသားများ အဓိကစားသုံးသည့် ငါးဖြစ်သည့် ငါးဖိန်းငါး၏ အသားမှာ ထူ၍ချိုမြိန်သည့် အရသာရှိပါသည်။ ယခင်က အင်းလေးကန်အတွင်း ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ် ပေါများခဲ့စဉ်က ငါးဖိန်းငါးကို ငါးထမင်းနယ်နှင့် ငါးဒုက္ခဟင်းလျာများအဖြစ် ပြင်ဆင်ချက်ပြုတ်စား

သောက်ကြပါသည်။ ယခုအခါ ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်အရေအတွက်မှာ အင်းလေးကန်ဒေသပတ်ဝန်းကျင် ရှိ ရေပြင်များတွင် တစ်နှစ်ထက်တစ်နှစ်လျော့နည်းလာပါသဖြင့် ၂၀၁၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ(၂၄)ရက်က နောက်ဆုံးအကဲဖြတ်ခဲ့ပြီး International Union for Conservation of Nature (IUCN Red list) of Threatened species တွင် မျိုးသုဉ်းပျောက်ကွယ်မည့် စာရင်းသတ်မှတ်ချက် B1ab(iii,v)အရ သဘာဝတွင် ဆုံးရှုံးနိုင်ခြေမြင့်မားသည့် အန္တရာယ်နှင့်ရင်ဆိုင်နေရသော စာရင်းဝင်ငါးမျိုးစိတ် (Endangered-EN)အဆင့်သတ်မှတ်၍ စာရင်းသွင်းထားပါသည်။

ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်ရှားပါးလာမှုနှင့်ပတ်သက်၍ သုတေသနပြုလေ့လာသူအများစုအနေဖြင့် အင်းလေးကန်ရေပြင်ရှိ ကျွန်းကျွန်းစိုက်ခင်းများမှ ဓာတ်မြေဩဇာအသုံးပြုမှုများပြားခြင်းနှင့် အင်းလေးကန်ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ စိုက်ပျိုးမြေများမှ ရေများဝင်ရောက်ခြင်းတို့ကြောင့် ကန်အတွင်းရေအာဟာရ ဓာတ်ပိုလျှံလာရာမှ ရေထုညစ်ညမ်းလာခြင်း၊ ပေါက်ပွားနှုန်းမြန်သည့် ဗေဒါပင်မျိုးစိတ် (*Eichhornia crassipes*)သည် အင်းလေးကန်၏ ရေဧရိယာအနှံ့အပြားပေါက်ရောက်ခြင်းကြောင့် ငါးများနေထိုင်ရန် ပတ်ဝန်းကျင်အား အခြားငါးမျိုးစိတ်များနှင့် အပြိုင်အဆိုင်ရယူရန် ကြိုးစားရသည့်အပြင် ယခုအခါ ငါးဖမ်းဆီးလုပ်ကိုင်မှုပိုမိုများပြားလာသည်နှင့်အမျှ ငါးအထိအမိများသည့် ငါးဖမ်းကိရိယာများနှင့် အင်ဂျင်တပ်ငါးဖမ်းလှေများအသုံးပြုလာခြင်းစသည်ဖြင့် ကောက်ချက်ချကြသည်။ ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်မှာ ရှားပါးလာခြင်းသည် ငါးအလွန်အကျွံဖမ်းဆီးခြင်း၊ ငါးနေထိုင်ရာပတ်ဝန်းကျင်အား ငါးမြစ်ချင်း၊ မြက်စားငါးကြင်းကဲ့သို့သော ငါးများနှင့်အပြိုင်အဆိုင်ရယူရန် ကြိုးစားခြင်း၊ ငါးကြင်းအုပ်စုဝင်ငါးများနှင့် မျိုးစပ်သွားခြင်းတို့သည် အဓိကအချက်ဖြစ်ကြောင်း သုတေသနပြုလေ့လာချက်များအရ တွေ့ရှိရပါသည်။

ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်သုတေသန

စာရေးသူ၏ ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်အား သုတေသနပြုလေ့လာခြင်းဆိုင်ရာ ပါရဂူဘွဲ့ကျမ်းပြုစုရန် ၂၀၁၈ ခုနှစ်မှစ၍ ငါးဖိန်းငါးရရှိနိုင်သောနေရာများအား ဒေသခံများထံမေးမြန်းစုံစမ်းပြီး အင်းလေးကန်နှင့် (၄၉)မိုင်ခန့်၊ (၇၈.၉ကီလိုမီတာ)အကွာအဝေးတွင်ရှိသော စံကားအင်းနေရာအား သုတေသနပြုလုပ်ရန် နယ်ပယ်အဖြစ် ရွေးချယ်ခဲ့ပါသည်။ စံကားအင်းမှာ ကျွန်းကျွန်းစိုက်ခင်းနည်းပါးခြင်း၊ ရေချဉ်ဖန်နှုန်းလုံလောက်စွာရှိခြင်း၊ ရေတွင်ပျော်ဝင်သော အောက်ဆီဂျင်ပမာဏ သင့်တင့်ခြင်းစသည့် အချက်များကြောင့်ငါးဖိန်းငါးများ အတော်အသင့် နေထိုင်ကျက်စားလျက်ရှိသည်။ စာရေးသူ၏ သုတေသန(၂)နှစ်တာကာလဖြစ်သည့် ၂၀၁၉ ခုနှစ်မှ ၂၀၂၀ ခုနှစ်အတွင်း စံကားအင်းသို့ (၅)ကြိမ်ခန့် သွားရောက်ခဲ့စဉ် သုတေသနပြုလေ့လာရန်နမူနာအဖြစ် ငါးဖိန်းကောင်ရေအရွယ်စုံ (၆၀)ကောင်ခန့် စုဆောင်းရရှိခဲ့ပါသည်။ ရှေ့ဆက်သုတေသနလုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် ထပ်မံသွားရောက်ခဲ့စဉ် စံကားအင်းရေခန်းခြောက်ချိန်နှင့်ကြုံခဲ့ရခြင်း၊ ဘတ္တရီရှော့တိုက်ငါးဖမ်းဆီးမှုများကြောင့် လိုအပ်သည့် ပမာဏရရှိခဲ့ခြင်း မရှိပါ။ သုတေသနဆောင်ရွက်သည့်အချိန်ကာလအတွင်း ရရှိခဲ့သော ငါးများ၏ အရွယ်အစားမှာ အရွယ်ရောက်ပြီးအငယ်ဆုံး (၅)လက်မမှ (၇)လက်မအတွင်းရှိပြီး တစ်ပိဿာမှ

တစ်ပိဿာခွဲခန့်ရှိသော ငါးဖိန်းကောင်ရေ(၅)ကောင်သာရှိခဲ့ကြောင်းတွေ့ရှိရပါသည်။ အရွယ်အစား ငယ်အများစုဖမ်းဆီးရမိသည့်အတွက် ဥကောင်းစွာဥချနိုင်သည့် မျိုးငါးအရေအတွက်အသင့်အတင့် ကျန်ရှိနေသေးသည်ဟု သုတေသနရလဒ်များအရ သုံးသပ်ရပါသည်။ ရွှေဝါငါးကြင်းမျိုးစိတ်နှင့် ဒေသ မျိုးရင်းငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်များ မျိုးစပ်ပြီး ကပြားမျိုးစိတ်(Hybrid)များဖြစ်သွားသည်ဟု ယူဆရသည့် ငါးမျိုးအားဖမ်းဆီး၍ ငါးဖိန်းငါးဟုပြောဆိုရောင်းချလျက်ရှိသည်ကို ငါးဖိန်းငါးနှင့်ရွှေဝါငါးကြင်း၏ ပြင်ပသွင်ပြင်လက္ခဏာများကို နှိုင်းယှဉ်ချက်အရ လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။ သုတေသနဆောင်ရွက် ပြီး နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်အရ နိုင်ငံခြားမှတင်သွင်းလာသော ရွှေဝါငါးကြင်းမျိုးစိတ်နှင့် ဒေသ မျိုးရင်း ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်များ မျိုးစပ်ပြီး ကပြားမျိုးစိတ် (Hybrid)ဖြစ်သွားခြင်းကြောင့် ဒေသ မျိုးရင်းငါးဖိန်းမျိုးစိတ်ရှားပါးလာသည်ဟု လေ့လာသုံးသပ်ရသဖြင့် ဒေသမျိုးရင်းဖြစ်သည့် ငါးဖိန်း ငါးမျိုးစိတ်၊ ရွှေဝါငါးကြင်းငါးမျိုးစိတ်နှင့် ကပြားမျိုးစိတ်ဟုယူဆသည့် ငါးများ၏မျိုးဗီဇများ၏ DNA ကိုစစ်ဆေး၍ အဖြေထုတ်နိုင်ရန် ဆက်လက်သုတေသနပြုလုပ်လျက်ရှိပါသည်။ ငါးဖိန်းမျိုးစိတ်များ သည် ရေအရည်အသွေးကောင်းမွန်သည့် စံကားအင်းရေပြင်သို့ ပြောင်းရွှေ့ကျက်စား နေထိုင်လျက် ရှိကြသည်။ ဒေသခံများနှစ်ခြိုက်စွာ စားသုံးမှုရှိခြင်းကြောင့် ဈေးကောင်းရရှိသည့် ငါးဖိန်းငါးများရရှိ နိုင်သည့် စံကားအင်းအတွင်း ငါးဖမ်းဆီးသူများမှ ဘတ္တရီရှော့တိုက်၍ ဖမ်းဆီးလာကြသည်။ သုတေ သနအတွက်လိုအပ်သော ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်နမူနာရရှိနိုင်ရန် ကွင်းဆင်းသွားရောက်သည့် အကြိမ် တိုင်းတွင် ဘတ္တရီရှော့တိုက် ငါးဖမ်းဆီးသူများထံမှ ဝယ်ယူခဲ့ရသည်။ အင်းလေးကန်တည်ရှိရာ ညောင်ရွှေမြို့နယ်အတွင်း ကျေးရွာအုပ်စု(၄၃)စု၊ ကျေးရွာပေါင်း(၄၄၅)ရွာတွင် ဘတ္တရီရှော့တိုက် ငါးဖမ်း ဆီးလုပ်ကိုင်သူ (၈၀%)ခန့်လုပ်ကိုင်လျက်ရှိပြီး ၂၀၀၇ ခုနှစ်အတွင်း ဘတ္တရီရှော့တိုက် ငါးဖမ်းဆီးသူ (၇)ဦးကိုသာ ဖမ်းဆီးအရေးယူမှုရှိခဲ့ကြောင်း အင်းပေါ်ခုံကျေးရွာ၏ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးထံမှ အထောက်အထားများအရ သိရှိခဲ့ရပါသည်။ ဘတ္တရီရှော့တိုက်ငါးဖမ်းဆီးခြင်းသည် အရင်းအနှီး များစွာကုန်ကျမှု မရှိဘဲအချိန်တိုအတွင်း ငါးရရှိမှုများခြင်းကြောင့်လုပ်ကိုင်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ သဘာဝ နည်းဖြင့်ငါးဖမ်းဆီးလုပ်ကိုင်ကြသော ရေလုပ်သားများအနေဖြင့် ငါးဖမ်းဆီးနိုင်ခြင်းမရှိတော့သည့် အတွက် ဘတ္တရီရှော့တိုက်ငါးဖမ်းဆီးခြင်းအား ပပျောက်လိုသည့် ဆန္ဒရှိကြကြောင်း လေ့လာသိရှိခဲ့ ရပါသည်။

အင်းလေးကန်သည် ဖောင်တော်ဦးဘုရား၏ တန်ခိုးကြီးထင်ရှားမှုနှင့်အတူ အင်းသားလူမျိုး များ၏ တန်ဖိုးထားစားသောက်ကြသော အရသာကောင်းမွန်သည့် ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်သည်လည်း အထင်ကရဖြစ်သည့် အားလျော်စွာ အင်းလေးကန်စိမ်းလန်းစိုပြေရေး ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးလုပ်ငန်းများ ထည့်သွင်းဆောင် ရွက်ခြင်းသည် အရေးကြီးသောလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ပါ၍ အင်းလေးကန် စိမ်းလန်း စိုပြေရေးထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှုလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ရေအရည်အသွေးကောင်းမွန်ပြီး ငါးဖိန်းငါး များနှစ်သက်သည့် ရေပြင်များအားလေ့လာရွေးချယ်၍ အဆိုပါရေပြင်များအား ငါးမဖမ်းရနေရာ

သတ်မှတ်ပေးခြင်း၊ အင်းလေးကန်ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ဘတ္တရီရှော့တိုက် ငါးဖမ်းဆီးမှုအား သတိပေး ဆိုင်းဘုတ်များဖြင့်တားမြစ်၍ ထိရောက်စွာအရေးယူမှုများပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် ငါးဖိန်းငါးမျိုးများ ပြန်လည်ပေါများလာနိုင်ပါကြောင်း သုတေသနပြုလေ့လာချက်များအား အခြေခံ၍ ရေးသားဖော်ပြရင်း မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိဒေသမျိုးရင်းငါးမျိုးစိတ်များ၏မျိုးဗီဇများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားနိုင်ရန် သုတေသနပြုလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိကြောင်း ရေးသားတင်ပြလိုက်ရပါသည်။

ရည်ညွှန်းကိုးကား - Vidthayanon, C. 2011. *Cyprinus intha*. *The IUCN Red List of Threatened Species*2011:e.T180896A7654388.<https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.20111.RLTS.T180896A7654388.en>. Accessed on 29 August 2022. (<http://www.dof-myanmar-fic.org/Multimedia/ Posters/ 30.% 20Endangered % 20species% 20in% 20Inle% 20Lake>)

ငါးဖိန်းငါးမျိုးစိတ်
သိပ္ပံအမည်- *Cyprinus intha*(Annandale-1918)

စကားအင်းပတ်ဝန်းကျင်တွင် ဘက်ထွရှိရှော့တိုက်ငါးဖမ်းဆီးနည်းဖြင့်ငါးဖမ်းဆီးသည့် ရေလုပ်သားများ

ဘက်ထရီရှော့တိုက်ရာတွင်အသုံးပြုသည့် ပစ္စည်းများ